Невтрачені сподівання

Широкомасштабна агресія рф змінила життя кожного українця, вплинувши на всі сфери нашої діяльності. Ринок юридичних послуг, як і будь-який інший бізнес, цьогоріч зазнав значних змін, причому ситуацію, наприклад, у Харкові не зрівняти з викликами, які постали перед юристами в Одесі чи Львові. Але кожен має власний рецепт виживання в найскрутніші для країни часи. А рік прийдешній, переконані, стане тією самою новою точкою відліку, від якої відштовхуватимуться в майбутньому

МАКСИМ СИСОЄНКО

ЛЬВІВ

Захід країни не відчув таких нищівних руйнувань, як Схід, проте багатьом компаніям теж довелося переформатуватися, а дехто взагалі згорнув свою діяльність.

Водночас значній частині місцевих юрфірм і тих, що мають філіали у Львові чи Івано-Франківську, вдалося зосередитися на вирішенні поточних завдань, а головне — зберегти бізнес.

Київська юрфірма Ario Law Firm лише за декілька днів до початку вторгнення рф відкрила представництво у Львові. «Цей крок було зроблено не в очікуванні «апокаліпсису». Ми реально зростали й розширялися, ставили собі амбітні цілі на 2022 рік, — говорить партнер Ario Law Firm Євген Грушовець. — Звісно, ми припускали, але не робили ставку на війну такого масштабу. На початку року запровадили три нові практики, розширили колектив, як відкрили західноукраїнське представництво, почали формувати там команду. Згодом львівський офіс дійсно став прихистком для тих наших колег, хто виїхав із Києва, коли навколо нього точилися запеклі бої, і не поїхав за кордон».

Євген Грушовець визнає, що західні регіони, і особливо Львів, сьогодні випереджають інші щодо рівня ділової активності. Серед причин цього він називає віддаленість від територій, на яких ведуться бойові дії, масову релокацію бізнесу на Захід України, переїзд кваліфікованих кадрів у безпечніші регіони країни, логістичну зручність.

«Проте говорити, що юрринок на Заході країни не зазнав впливу війни, буде абсолютно некоректним. Як і всюди, досить значна кількість компаній у Львові не змогли пережити наслідків широкомасштабної агресії рф і закрилися. Багато регіональних юристів перейшли працювати в IT-компанії», — говорить керівниця західноукраїнського офісу Ario Law Firm Марта Сарвас. Як на ринку загалом, так і в регіональному розрізі зокрема сьогодні можемо спостерігати значний перерозподіл юрбізнесу. «Ми отримуємо проєкти та клієнтів, на яких раніше була справжня монополія гігантів юридичного ринку. Це відбувається тому, що деякі бізнеси відмовляються працювати з юркомпаніями, що обслуговують чи обслуговували російський бізнес, інші юридичні фірми не змогли пережити найгарячіші фази війни та фактично покинули ринок, деякі юристи перейшли в інші сфери бізнесу, хтось пішов до лав ЗСУ, хтось поїхав із країни тощо», — додає Марта Сарвас.

Усі наведені вище чинники, що вплинули на бізнес-клімат і стан юридичного ринку в Україні, сьогодні дають нагоду проявити себе саме регіональним юридичним компаніям, що в деяких аспектах мають перевагу над столичними гігантами. Зокрема, йдеться про більш доступну вартість послуг, наближеність тепер не тільки до регіонального клієнта, а й до релокованого.

В Ario Law Firm поділилися також цікавим спостереженням: наразі зі зрозумілих причин на підйомі перебувають юрфірми, що спеціалізуються на митному праві.

Щодо клієнтських запитів, то значна частина з них стосується питання зв'язків із країною-агресором. «Наразі це досить гостра та болюча тема, яка матиме неабиякий вплив на економіку й імідж України. Сьогодні в нашій країні є чинні механізми конфіскації російських активів у вигляді, наприклад, Закону «Про санкції». Проте окремі представники правоохоронної системи вигадали оперативніший, але небезпечніший шлях у вигляді застосування арешту активів у межах кримінального провадження, що не має прямого зв'язку із санкційним механізмом, — пояснює Євген Грушовець. — За декілька останніх місяців ми вже здобули чималий досвід роботи в таких справах і можемо констатувати, що наші правоохоронні органи розробили конкретний шаблон із виявлення так званого російського сліду. Але річ у тім, що в цей шаблон можна вписати чи не будь-який бізнес, а не тільки той, що дійсно сприяє російській агресії. Більшою мірою арештовані активи — корпоративні права, майно, рахунки — передають до Агентства з розшуку та менеджменту активів, до діяльності якого в українських правників так само є багато запитань. До того ж з аргументацією арешту й передання до АРМА наші правоохоронці, очевидно, вирішили не заморочуватися». В Ario Law Firm уже мають кейс, коли активи клієнта арештували через нібито ухилення від сплати податків, а доказом несплати податків стала недоведена наявність російського паспорта у власника компанії.

«Ми в жодному разі не виправдовуємо бізнес, що дійсно має російське коріння чи зв'язки в рф. Але хаотичні арешти активів можуть зіграти злий жарт, якщо проти власників арештованих бізнесів указом Президента не будуть запроваджені санкції, адже все, що відбувається, наразі є порушенням Європейської конвенції з прав людини. Отже не варто виключати, що Україні доведеться відповідати коштами платників податків, бо власники арештованих бізнесів точно підуть до судів, зокрема міжнародних, і з великою ймовірністю їх виграють», — попереджає Марта Сарвас.

Ще одним важливим напрямом роботи в юрфірмі називають фіксацію злочинів рф на території України для подальшого відшкодування фізичним і

юридичним особам заподіяної шкоди. Щодо інших практик, які мають попит, то тут потрібно виділити корпоративне право та M&A, податкове право, IT-право.

Стосовно прогнозів Євген Грушовець зазначає: «Слід розуміти, що юриспруденція — це відображення загальнополітичної та економічної ситуації. Тому потрібно враховувати поточні дії країни-агресора в розрізі руйнування української критичної інфраструктури, що вже має вкрай негативний вплив на економічну ситуацію та бізнес-активність». Він прогнозує: якщо виносити за дужки цей чинник, то найближчими роками велика кількість клієнтських запитів стосуватиметься справ, які розслідуються НАБУ. Зокрема, це стосуватиметься питань гуманітарної допомоги, закупівлі військових знарядь і засобів, адже левова частка українського бюджету спрямована саме туди. «Вважаємо, що військове право й дотичні до нього сфери залишатимуться пріоритетними в найближчі кілька років», — підсумовує Євген Грушовець.

Вочевидь, наступного року трендом стане військове право. Актуальним залишиться і волонтерство. Так, команда Ario Law Firm уже залучена до волонтерської організації Генерального штабу Збройних сил України «Адвокати ЗСУ».

ДНІПРО

Дніпро зіткнувся з тими самими загрозами, що й інші регіони України. А втім, певна віддаленість міста від фронту не спричинила масової релокації бізнесу на Захід України, а от деякі суди, навпаки, переїхали до Дніпра.

«Нові виклики та проблеми постали перед судовою системою України, якій довелося підлаштовувати свою діяльність до умов воєнного стану, який було запроваджено указом Президента України. Підсудність великої кількості судів була змінена, зокрема частина юрисдикцій судів була передислокована до Дніпропетровської області, що додало нових завдань цього року, оскільки збільшилася кількість судових справ і загалом — навантаження на працівників судів», — каже адвокат дніпровського офісу ЮФ «Ілляшев та Партнери» Олександр Камша.

За його спостереженнями, першочерговими завданнями для місцевого юридичного бізнесу була підтримка своєчасного та стабільного зв'язку з клієнтами й контроль за юридичними процесами, частина з яких була тимчасово зупинена або ж поставлена на паузу, а частина продовжувалася, попри складні умови. Після березня ділова активність у регіоні почала відновлюватись, і юридичні процеси активізувалися з огляду на вимоги й виклики воєнного стану.

Олександр Камша зазначає, що найактуальнішими запитами місцевого юридичного ринку є питання, пов'язані із застосуванням наслідків впливу обставин непереборної сили (форс-мажору), з якими зіткнулися підприємці в умовах збройної агресії, що триває. «Також у підприємств виникали питання, які були пов'язані з поверненням примусово відчуженого / вилученого майна та з порядком отримання компенсацій за майно відповідно до вимог Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану», — додає пан Камша.

Основною метою на наступний рік у дніпровському офісі ЮФ «Ілляшев та Партнери» вважають продовження надання якісних і своєчасних юридичних послуг для клієнтів, а також підтримку клієнтів з огляду на актуальні правові питання, пов'язані з наявною ситуацією в Україні.

Проте Олександр Камша сподівається на позитивні зміни 2023 року й додає оптимізму: «Віримо в якнайшвидшу перемогу України та ЗСУ!».

ХАРКІВ

З усіх українських міст-мільйонників Харків постраждав чи не найбільше від ударів росіян. Але місто вистояло й прагне відновлювати ділове життя.

«Харків намагається жити та рухатись, утім, ділова активність усе ще залишається на вкрай низькому рівні порівняно з торішньою. Безперечно, якщо порівнювати з березневою активністю, стало трохи легше, але місто навіть після закінчення бойових дій оговтуватиметься ще декілька років», — каже адвокат, партнер АО «Шкребець і Партнери» Олексій Менів.

Керівник харківського офісу ЮФ «Ілляшев та Партнери» Андрій Литвин також відмічає падіння ділової активності в регіоні з початку війни: «Багато бізнесів закрилися чи перебувають на межі банкрутства. Цьому «посприяла» і втрата персоналу — багато людей виїхали й будують своє життя в більш безпечних містах, подалі від кордону з агресором. Велика кількість IT-компаній, які давали суттєвий потік грошей у місто, теж частково або повністю перевели офіси до інших областей України, наочним підтвердженням чого є спорожнілі бізнес-центри». Усе це негативно відбилося і на юридичному бізнесі в регіоні. Як зазначає Андрій Литвин, менше грошей і нових проєктів — менше роботи для юристів. Тому багато колег з юрбізнесу взагалі перевели офіси до інших областей, зокрема в Київ, і в Харкові їх офіси зараз не працюють.

А от юрфірми, що мають представництва в інших містах, опинилися у вигіднішому становищі. Харківська патентна фірма «Михайлюк, Сороколат і Партнери» вже має офіс у Києві, а цього року відкрився офіс в Івано-Франківську. «З початком війни повноцінне функціонування нашого харківського офісу стало неможливим, і нам довелося діяти оперативно, — говорить засновник і керуючий партнер патентної фірми «Михайлюк, Сороколат і Партнери», патентний повірений Вадим Михайлюк. — У зв'язку з пандемією, що почалася ще 2020 року в Україні, наші співробітники отримали досвід злагодженої дистанційної роботи, тому першочергово ми організували дистанційну роботу нашої компанії. Згодом керівництвом було прийнято рішення перевезти обладнання й запропонувати співробітникам переїзд до Івано-Франківська, де ми відкрили новий офіс. Співробітники, які вирішили залишитися вдома чи обрали інші місця для безпечного проживання, й досі працюють дистанційно». Проте, як зазначає

ПРОВІДНІ РЕГІОНАЛЬНІ ЮРИДИЧНІ ФІРМИ УКРАЇНИ

№ з/п	Назва юридичної фірми, керівник	Основна спеціалізація	Контактна інформація
1	**DYNASTY LAW & INVESTMENT,** **СМІЮХА ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ,** керуючий партнер	Корпоративне право та M&A, захист бізнесу, супровід приватних клієнтів, судова практика, податкове право, міжнародний арбітраж, кримінальне право / WCC, міжнародна торгівля і право СОТ, трудове право	вул. Королеви Єлизавети II, 2, оф. 501, м. Дніпро, 49000; тел.: (056) 371 30 30; office@dynasty.legal, www.dynasty.legal
2	**АНК,** **КИФАК ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ,** керуючий партнер	Морське право, судова практика, інфраструктура і логістика, податкове право, ДПП і взаємодія з держорганами, супровід приватних клієнтів, кримінальне право / WCC, захист бізнесу	вул. Ланжеронівська, 9, оф. 17, м. Одеса, 65026; тел.: (048) 725 07 16; office@ank.odessa.ua, www.ank.odessa.ua
3	**ШКРЕБЕЦЬ І ПАРТНЕРИ,** **ШКРЕБЕЦЬ ЄВГЕНІЙ ФЕДОРОВИЧ,** керуючий партнер	Судова практика, кримінальне право / WCC, податкове право, енергетика, ДПП і взаємодія з держорганами, супровід приватних клієнтів, корпоративне право, земельне право та нерухомість, трудове право	Каплунівський пров., 14, м. Харків, 61002; тел.: (057) 720 90 01; office@shkrebets.com, www.shkrebets.com
4	**INTERLEGAL,** **НІЦЕВИЧ АРТУР ОЛЕКСАНДРОВИЧ,** партнер	Морське право, міжнародний арбітраж, корпоративне право, судова практика, інфраструктура і логістика, податкове право, міжнародна торгівля і право СОТ, захист бізнесу, виконавче провадження	вул. Грецька, 1-А, м. Одеса, 65014; тел.: (095) 231 25 25; office@interlegal.com.ua, www.interlegal.com.ua
5	**ДЕ-ЮРЕ,** **ТРІПУЛЬСЬКИЙ ГРИГОРІЙ ЯКОВЛЕВИЧ,** керуючий партнер	Нерухомість, судова практика, супровід приватних клієнтів, корпоративне право та M&A, земельне право, податкове право, комплаєнс	вул. Розкидайлівська, 69/71, м. Одеса, 65006; тел.: (048) 777 27 67; info@de-jure.ua, www.de-jure.ua
6	**АБСОЛЮТ,** **БОНДАРЧУК ОЛЕКСАНДР ПЕТРОВИЧ,** керуючий партнер	Банкрутство, судова практика, банківське та фінансове право, корпоративне право та M&A, ДПП і взаємодія з держорганами, кримінальне право / WCC, земельне право та нерухомість, виконавче провадження, захист бізнесу	бульв. Катеринославський, 2, оф. 610, м. Дніпро, 49044; тел.: (056) 732 38 63; absolute@absolute.com.ua, www.absolute.com.ua
7	**ДОМІНАНТА,** **ГРИЦИК ВІТАЛІЙ ІВАНОВИЧ,** керуючий партнер	Судова практика, корпоративне право та M&A, земельне право та нерухомість, супровід приватних клієнтів, податкове право, захист бізнесу, банкрутство	просп. Гагаріна, 12-А, оф. 1201, м. Одеса, 65039; тел.: (048) 784 88 88; office@dominanta.ua, www.dominanta-law.com
8	**LEGRANT,** **ТІТАРЕНКО ТЕТЯНА ВАСИЛІВНА,** керуючий партнер	Інфраструктура і логістика, морське право, ДПП і взаємодія з держорганами, конкурентне право	вул. Приморська, 2, оф. 49, м. Одеса, 65026; тел.: (048) 710 03 60; office@legrant.com.ua, www. legrant.com.ua
9	**МИХАЙЛЮК, СОРОКОЛАТ І ПАРТНЕРИ,** **МИХАЙЛЮК ВАДИМ ВАЛЕНТИНОВИЧ,** керуючий партнер	Інтелектуальна власність	вул. Гаркуші, 36, м. Івано-Франківськ, 76018; тел.: (093) 361 40 33; office@mspcorporate.com, www.msp-patent.com.ua
10	**АС ЛІГАЛ,** **АНДРЄЄВ МАКСИМ ЮРІЙОВИЧ,** керуючий партнер	Нерухомість, земельне право, кримінальне право / WCC, судова практика, супровід приватних клієнтів, захист бізнесу, фінансова реструктуризація, сімейне право, корпоративне право, інфраструктура і логістика	вул. Середньофонтанська, 19-В, оф. 204, м. Одеса, 65039; тел.: (048) 771 02 77; mail@aslegal.com.ua, www.aslegal.com.ua
11	**ФІНЕКС,** **МАРЧЕНКО ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА,** керуюча партнерка	Судова практика, податкове право, кримінальне право / WCC, захист бізнесу, трудове право, корпоративне право	вул. Барикадна, 11, оф. 8, м. Дніпро, 49044; тел.: (067) 639 70 74; fineks2@gmail.com, www.finex.lawyer
12	**ЮРИДИЧНЕ БЮРО СЕРГЄЄВИХ,** **СЕРГЄЄВА СВІТЛАНА ЙОСИФІВНА,** партнер	Морське право, супровід приватних клієнтів, судова практика, корпоративне право, захист бізнесу, трудове право, податкове право, міжнародний арбітраж	вул. Армійська, 11/6, оф. 2-А, м. Одеса, 65058; тел.: (048) 737 82 28; office@srgv.com, www.srgv.com
13	**ЖОВАННИК І ПАРТНЕРИ,** **ЖОВАННИК ЛАРИСА МИКОЛАЇВНА,** керуючий партнер	Судова практика, кримінальне право / WCC, корпоративне право, податкове право, інфраструктура і логістика, земельне право та нерухомість, захист бізнесу	вул. Рішельєвська, 19, м. Херсон, 73000; тел.: (050) 494 48 18; zhovannikpartners@gmail.com, www.zhovanniknp.com
14	**НЕКСУМ,** **ПРИХОДЬКО ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ,** керуючий партнер	Судова практика, податкове право, виконавче провадження, сімейне право, кримінальне право / WCC, земельне право та нерухомість, банкрутство	вул. Чернишевського, 11, оф. 1, м. Дніпро, 49005; тел.: (097) 590 52 03; prixal84@gmail.com, www.nexum.com.ua
15	**МІСЯЦЬ І ПАРТНЕРИ,** **МІСЯЦЬ АНДРІЙ ПЕТРОВИЧ,** керуючий партнер	Судова практика, банківське та фінансове право, корпоративне право, кримінальне право / WCC, захист бізнесу, супровід приватних клієнтів, сімейне право, податкове право, інтелектуальна власність, земельне право та нерухомість, міжнародний арбітраж , конкурентне право, банкрутство	вул. Володимирська, 105, оф. 4, м. Хмельницький, 29000; тел.: (0382) 70 27 42; advok.map@gmail.com, m-partners.km.ua

Вадим Михайлюк, під час усіх цих змін компанія не порушила жодних строків надання послуг і повністю виконувала свої зобов'язання перед клієнтами.

Сьогодні працівники фірми в Харкові працюють здебільшого дистанційно, київський офіс працює в повному складі, проте через постійні обстріли та проблеми з електропостачанням робота ускладнюється, дещо кращою є ситуація в Івано-Франківську, але періодична відсутність електрики теж дається взнаки. Утім, юристи знаходять можливість підлаштовуватися до будь-яких змін.

Серед завдань, які вийшли на перший план з початком російської агресії, Вадим Михайлюк називає забезпечення злагодженої роботи бізнесу й виконання всіх зобов'язань перед клієнтами.

Для Андрія Литвина першочерговими є життя та здоров'я персоналу, підтримання контролю й відновлення руху за проєктами, які було розпочато до повномасштабної агресії, а також забезпечення юридичного супроводу клієнтів в умовах війни.

Олексій Менів уклав основне завдання в стислу формулу: «Вижити. Як фізично, так і в плані реалізації бізнес-процесів. Ситуація цього року для наших клієнтів і, як наслідок, для нас є непростою. Постійні обстріли міста ставлять завдання, про існування яких ми й подумати не могли до початку війни. Передусім — фізична безпека людей, і це головний виклик». Крім того, він зауважив, що безпрецедентне падіння бізнес-активності нищівно впливає на юридичний ринок, бо не всі клієнти залишилися в регіоні та не весь бізнес уцілів. До того ж низький рівень інвестицій відіграв свою роль, адже практично всі великі інвестиційні проєкти заморожені й не реалізовуються.

Щодо потреб, з якими найчастіше зверталися клієнти цього року, Олексій Менів зазначив, що найбільше клієнти потребували консультацій із сімейного та міграційного права, оскільки поставали питання як виїзду за кордон, так і перевезення бізнесу, яке також потрібно юридично супроводжувати. Крім того, як ніколи багато питань ставили стосовно трудового права, і перед підприємствами постало завдання щодо правильної організації трудових відносин, яка зазнала суттєвих змін під час війни. «Багато питань цього року, як, напевно, практично в усіх, виникало у військових. Ми щодня обслуговуємо військовослужбовців, супроводжуючи як передання майна для потреб армії, так і комунікування, роботу з пораненими, допомогу родичам померлих, супроводження кримінальних проваджень стосовно військовослужбовців і щодо воєнних злочинів», — уточнює Олексій Менів. Не втратила своєї актуальності практика податкового права, оскільки воєнні зміни торкнулися і її.

Зі свого боку Андрій Литвин говорить, що до харківського офісу ЮФ «Ілляшев та Партнери» найчастіше зверталися за консультаціями з питань військового обліку персоналу, можливості відрядження персоналу за кордон, примусового відчуження майна, фіксації збитків, завданих ракетними ударами, з метою їх подальшого відшкодування, податкових питань, а також щодо інших питань, пов'язаних із підтриманням бізнес-активності в умовах війни.

У патентній фірмі «Михайлюк, Сороколат і Партнери», з огляду на те що компанія надає послуги виключно з реєстрації та захисту прав на інтелектуальну власність, зазначають, що потреби клієнтів не змінилися.

З позитивного варто відзначити те, як сьогодні держава підтримує бізнес. «Ми задоволені тим, що держава пішла назустріч бізнесу, що й так постраждав від російської агресії. Наприклад, до кінця поточного року ми не маємо сплачувати податок на нерухомість, розташовану в зоні бойових дій, — зазначає Вадим Михайлюк. — До того ж держава надала змогу підприємствам перейти на 2-відсоткову ставку єдиного податку, а також відстрочила подання податкової та статистичної звітності».

Як вважає Андрій Литвин, добре вже те, що в умовах війни бізнес взагалі може працювати та платити податки, а держава намагається не заважати, наскільки це можливо в таких умовах.

Щодо цілей на наступний рік, амбітних планів, звісно, ніхто не будує, але юристи все ж сподіваються на позитивні зміни.

«Не можемо зараз планувати якісь конкретні дії. У будь-якому випадку будемо робити все для подальшого виконання наших зобов'язань перед клієнтами. Очікуємо на повернення наших співробітників до мирного Харкова й віримо в ЗСУ», — каже Вадим Михайлюк.

Андрій Литвин має схожу думку: «Робити все для перемоги і перемогти — це головна мета для кожного українця. Якщо буде перемога, то і з юридичним ринком усе буде добре».

Олексій Менів головну ціль на наступний рік бачить у тому, щоб вижити і вберегти колектив у тому вигляді, в якому він є, а про все інше пропонує думати вже після перемоги. Водночас попереджає: «Нам варто приготуватися до продовження роботи в цих складних умовах. Війна ще не закінчилася, і не варто про це забувати».

ОДЕСА

Ділова активність південного регіону країни традиційно зосереджена в Одесі, яка має свою специфіку через наявність морської інфраструктури.

«Значна частка бізнесу південного регіону України, зокрема юридичного бізнесу, пов'язана з діяльністю морських портів, які реалізовували левову частку експортного потенціалу нашої країни. Блокада морських портів і закриття навігації фактично повністю зупинили діяльність підприємств портової галузі та мали вкрай негативний вплив на цілу низку суміжних галузей економіки, насамперед стратегічного для України агропромислового комплексу», — зазначає керівник одеського офісу ЮФ «Ілляшев та Партнери», радник, адвокат Сергій Неділько. Тому пріоритетним завданням для південного регіону та всієї держави стало налагодження нових логістичних ланцюгів для експорту агропродукції. Початок функціонування «зернової ініціативи» для бізнесу Півдня України Сергій Неділько називає ковтком свіжого повітря. Завдяки цьому відновили свою операційну діяльність більшість портових терміналів відповідного профілю, а разом з ними і суміжні бізнеси. «Так історично склалося, що діяльність великого юридичного бізнесу південного регіону пов'язана із судноплавством, морським транспортом та інфраструктурою. Звісно, російська війна негативно вплинула і на юрбізнес, унаслідок чого фірми були вимушені оптимізувати витрати, скоротити персонал або навіть піти з місцевого ринку юридичних послуг», — додає Сергій Неділько.

В умовах війни та глибокої кризи економіки юридичний бізнес, як і абсолютна більшість інших галузей, перейшов у режим виживання та оптимізації витрат, зазначив він, водночас зауваживши: «Найбільша цінність кожної юридичної фірми — це злагоджена команда професіоналів з унікальною експертизою, тому навіть у режимі виживання пріоритетним завданням для партнерів є максимальне збереження такої команди».

Клієнтські запити в місцевих юрфірмах так чи інакше теж були обумовлені воєнним станом і пов'язаними з цим процесами. Клієнти зіткнулися з питаннями примусового відчуження та вилучення майна, належної фіксації завданих російським агресором збитків і руйнувань, звільнення від відповідальності через неможливість виконання своїх договірних зобов'язань у зв'язку з війною, бронювання військовозобов'язаних працівників тощо.

«Через блокування суден у морських портах і подекуди нестабільним функціонуванням «зернового коридору» значну частину робочого процесу займало вирішення спорів між судноплавними компаніями і страховими асоціаціями, з одного боку, та фрахтувальниками і вантажовласниками — з іншого. Певна частина клієнтів також цікавилась юридичним складником розвитку нових логістичних шляхів», — пояснює Сергій Неділько.

В умовах війни та режиму виживання бізнесу регіональним юрфірмам майже неможливо обмежуватися лише певними практиками. Проте, на думку керівника одеського офісу ЮФ «Ілляшев та Партнери», великим місцевим юрфірмам, що практикують у галузі морського і транспортного права, вдається зберігати свою «бутиковість».

Щодо роботи місцевих органів влади, то переважна більшість бізнесу південного регіону оцінює її схвально, адже там намагаються дослухатися до потреб підприємців. «Та попри це, бізнес Одеської та Миколаївської областей хвилює проведення перевірок податковими органами, що, на думку підприємців, є абсолютно недоречним у поточних умовах ведення бізнесу, — звертає увагу Сергій Неділько. — Крім того, останнім часом спостерігається певний тиск на експортерів агропродукції з боку правоохоронних органів, що супроводжується проведенням слідчих дій у морських портах».

Очікування від наступного року в Одесі, як і в усій Україні, пов'язують із перемогою у війні з російським агресором і деокупацією всіх територій нашої держави.

«Для економіки південних областей України вкрай важливим є звільнення Херсонської та Запорізької областей, розблокування Миколаївського та Херсонського морських портів, відновлення повноцінної роботи портів Великої Одеси та логістичних ланцюгів. Бізнес очікує на відкриття кордонів, відбудову інфраструктури й залучення інвестицій у південні регіони», — підсумовує Сергій Неділько.

Зазначені процеси стануть запорукою відновлення роботи місцевих юрфірм. Але поки що основна ціль одеського бізнесу, а разом із ним і ринку юридичних послуг — зберегти надбання й залишитися на плаву.

РЕЙТИНГ ВИЗНАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ЮРИДИЧНИХ ФІРМ

МІСЦЕ	НАЗВА ЮРИДИЧНОЇ ФІРМИ	БАЛ	МІСЦЕ	НАЗВА ЮРИДИЧНОЇ ФІРМИ	БАЛ
ПІВДЕНЬ УКРАЇНИ			ЗАХІД УКРАЇНИ		
1	АНК	93	1	MORIS	50
2	ЮРЛАЙН	68	2	МАТВІЇВ І ПАРТНЕРИ	47
3	ДЕ-ЮРЕ	39	3	ARZINGER	45
4	LEGRANT	38	4	ADVICE GROUP	34
5	AS LEGAL	31	5	KPLT	30
6	INTERLEGAL	25	6	МАРУСЯК І ПАРТНЕРИ	16

ПРИМІТКА. У ГОЛОСУВАННІ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ ПРЕДСТАВНИКИ 107 ЮРИДИЧНИХ ФІРМ.

МІСЦЕ	НАЗВА ЮРИДИЧНОЇ ФІРМИ	БАЛ	МІСЦЕ	НАЗВА ЮРИДИЧНОЇ ФІРМИ	БАЛ
ПІВНІЧНО-СХІДНИЙ РЕГІОН УКРАЇНИ			ПІВДЕННО-СХІДНИЙ РЕГІОН УКРАЇНИ		
1	ILF	118	1	DYNASTY LAW & INVESTMENT	107
2	ШКРЕБЕЦЬ І ПАРТНЕРИ	87	2	АБСОЛЮТ	60
3	КРОЛЕВЕЦЬКИЙ ТА ПАРТНЕРИ	28	3	PRAVO GARANT	48
4	FELIX	26	4	НЕКСУМ	35
5	ІЛЛЯШЕВ ТА ПАРТНЕРИ	21	5	K&S PARTNERS	15
6	RIYAKO & PARTNERS	19	6	ІЛЛЯШЕВ ТА ПАРТНЕРИ	14